

Interne notater

STATISTISK SENTRALBYRÅ

88/16

8. september 1988

FAGAVDELINGEN FRAM MOT 1990¹⁾

INNHOOLD

	Side
1. Kravene til statistikken	2
2. SSBs bruk av administrative data.	7
3. Kontakten med brukerne	10
4. Spredning av statistikken	11
5. Effektivisering av arbeidet	14
6. Statistiske standarder	16
7. Opplæringsbehovene	16
8. Statistikkområder som bør bygges ut i årene framover. 18	
8.1. Underavdeling for befolkningsstatistikk	18
8.2. Underavdeling for leveårsstatistikk	23
8.3. Underavdeling for næringsstatistikk	28
8.4. Underavdeling for finans- og inntektsstatistikk	30
8.5. Gruppe for metoder	35
9. Landbruksstatistikk	37
10. Forslag til prioriteringer ved Fagavdelingen	37

1) Statistisk Sentralbyrås langtidsprogram 1987-1990 er offentliggjort i Rapporter 88/12. Langtidsprogrammet bygger bl.a. på denne utredningen i 1985 fra Fagavdelingen.

GSk/HaR, 1/11-85

1. Kravene til statistikken

"Perspektiv for 1980-årene" (RAPP 82/28, side 10) beskriver kravene til den offisielle statistikken. Siden det programmet ble skrevet, har det skjedd lite som gir grunnlag for å endre formuleringene som ble nyttet den gang.

For de viktigste brukergruppene

- sentrale og lokale myndigheter og planleggingsorganer
- næringslivet
- forskningen
- massemediene
- allmenheten

skal den offisielle statistikken gi et upartisk og mest mulig korrekt bilde av tilstand og utvikling på de ulike områder i samfunnet. Den må tilfredsstillende visse krav når det gjelder standard definisjoner av enheter og kjennemerker (jmførbarhet over tid og mellom forskjellige emner), dokumentasjon av opplegg, gjennomføring og kvalitet (varedeklarasjon), tilgjengelighet og vern om den enkelte oppgavegiver.

Som den sentrale produsent av offisiell statistikk påligger det SSB å lage relevant og aktuell statistikk av god kvalitet og til lavest mulige kostnader. I dag er det dessverre ikke vanskelig å peke på områder der vi ikke tilfredsstiller disse kravene samtidig. Målsettingen må like fullt være slik som nevnt foran.

Relevans

Statistikkens relevans er trolig det fremste kravet vi blir stilt overfor. Med det begrepet forstår vi at vi lager statistikk som kan betraktes som en referanseramme for de viktigste hendingene i dagens og - så langt vi er i stand til det - også i morgendagens samfunn. Det betyr igjen at vi kontinuerlig må stille oss spørsmålet om vi har eksempler på at vi lager statistikk eller deler av statistikk som i det vesentlige kaster lys over gårdsdagens problemer. Dersom svaret er ja, er det vår plikt å kutte ut den tilhørende ressursbruken til fordel for områder der det kreves av oss at vi lager ny eller forbedrer/legger om eksisterende statistikk. Ideelt burde vi selvsagt prøve å unngå at ny statistikk kommer lenge etter at et samfunnsproblem er blitt aktuelt (eksempel: Miljøproblemer - miljøstatistikk).

Fagkontorenes gjennomgang av sine respektive statistikkområder har i sum gitt få eller ingen prosjekter som de mener kan kuttes ut uten skadevirkninger for mange brukere. Relevanskravet skulle etter dette være oppfylt. Her må vi imidlertid være oppmerksom på at statistikkens relevans og aktualitet ofte må sees i sammenheng. Statistikk som langt på vei er foreldet når den publiseres, må for store brukergrupper fortone seg som lite relevant.

Aktualitet

Trass i at bedring av aktualiteten i våre statistikkprodukter har vært en klar målsetting gjennom mange år, må vi bare konstatere at vi ikke har klart å oppnå resultater som vi kan si oss fornøyd med. Her skal vi holde korttidsstatistikkene utenom. Disse har nå med få unntak en aktualitet som bare de færreste brukere har rimelig grunn til å klage på. Misnøyen rettes mot årsstatistikkene og i mange tilfelle også mot våre periodiske undersøkelser. Ser vi våre årlige publikasjoner i NOS-serien under ett, har vi de siste 5-10 årene stort sett hatt en utvikling i gal retning.

Karakteristisk for denne perioden har vært en voldsom økning i EDB-kapasiteten og (i alle fall de siste årene) en desentralisering av EDB-arbeid til fagkontorene gjennom integrert databearbeiding og egne uttak av tabeller ved hjelp av standardprogrammer. Denne omstillingsprosessen har frigjort ressurser ved Produksjonsavdelingen, men synes på den annen side å ha hatt innebygd en betydelig treghetsfaktor ved fagkontorene. Desentraliseringen av driftsoppgaver har rett nok gått lettere enn desentraliseringen av systemutviklingen. Men også overtakingen av driftsfunksjoner har vært mer arbeidskrevende enn en regnet med. Endret arbeidsmåte har altså foreløpig ikke gitt positive utslag på aktualiteten.

Minst er trolig presset på god aktualitet fra forskerhold. Ofte søker forskerne å kaste lys over utviklingen i et langt tidsperspektiv. Statistikker som er noen år gamle kan være like interessante som de dagsaktuelle. Deres behov for kontinuitet i seriene er mange ganger like stort som behovet for aktualitet.

For de andre brukergruppene listet på side 2 er imidlertid aktualitetskravet til relevant statistikk stort. Når aktualiteten blir dårlig, kan det i verste fall bety sløsing med ressurser fordi

- SSBs statistikk er av liten eller ingen interesse når den endelig kommer
- brukere føler seg tvunget til å ta skjeen i egen hånd og selv sette i gang med statistiske undersøkelser
- oppgavegiverne blir ytterligere belastet

Aktualiteten er avhengig av flere faktorer:

- tempoet i oppgaveinngangen
- menneskelige ressurser og organisering av arbeidet ved fagkontorene
- menneskelige ressurser og organisering av arbeidet ved de berørte enhetene ved Produksjonsavdelingen
- maskinkapasiteten som må holde tritt med økt bruk av skjermer og standardprogrammer
- samarbeidet mellom fagkontorene og enhetene ved Produksjonsavdelingen

Når det gjelder oppgaveinngangen er det erfaringsmessig ikke så mye vi kan gjøre. I de tilfelle der kommunale organer er oppgavegivere kan vi muligens regne med at tilbakerapportering så snart statistikken for vedkommende kommune er ferdig, kan ha en positiv virkning for neste oppgaverunde. Vi må i hvert fall føre videre de spede forsøkene vi har begynt med her. Ellers må vi som før prøve å få sentrale myndigheter til å legge press på lokale offentlige oppgavegivere. Erfaringene gir imidlertid ikke grunn til store forhåpninger.

Innen SSB er det viktig at fagkontorene foretar en stadig vurdering av interne rutiner og vurderer om organiseringen av arbeidsoppgavene er den mest hensiktsmessige. En drøfting og bevisstgjøring av mulighetene for aktualitetsgevinst på alle nivåer i organisasjonen er nødvendig. Dette gjelder selvsagt også samspillet mellom fagkontorene og de medvirkende kontorene ved Produksjonsavdelingen. Fagkontorene må få bedre støtte i sitt EDB-arbeid. Det er derfor av stor betydning at Systemkontor og Driftskontor har tilstrekkelige ressurser til dokumentasjon, opplæring, oppfølging og problemløsning når det oppstår driftsvansker ved fagkontorene.

Trass i ulike effektivitets- og dermed aktualitetsfremmende tiltak må vi fortsatt for flere statistikkens vedkommende regne med kritikk for at resultatene kommer for sent. Spørsmålet om aktualitet henger også sammen med kravene til presisjon. Innsamling, gransking og bearbeiding av statistisk materiale vil i de fleste tilfelle være tidkrevende. Kontakt med brukerne må kunne avklare i hvor stor grad de er villige til å gi avkall på presisjon til fordel for aktualitet. Vi bør i alle fall overveie et system der vi i større grad enn i dag gir visse foreløpige hovedresultater på et relativt tidlig tidspunkt for så senere å komme med fullstendige oversikter. Brukerne må i så fall gjøres oppmerksom på at en konsekvens av denne framgangsmåten kan bli at den endelige statistikken kommer senere enn hva den ellers ville ha gjort. Ved utarbeidingen av den foreløpige statistikken må vi kanskje være innstilt på større dristighet enn til nå i å beregne tall for de manglende enheter. Nødvendig skjeling til kvalitet setter selvfølgelig en grense for hvor langt vi kan gå på denne veien.

Dersom statistikk med direkte svak aktualitet ikke får den nødvendige framskyndig, kan vi bli nødt til å kutte den helt ut. Vi kan ikke alt for lenge bare være tilskuere til at vi ikke får inn oppgaver og dermed ikke blir i stand til å lage annet enn uaktell statistikk som ytterst få har bruk for. Et meget nærliggende alternativ kan i slike tilfelle være å gå over til intervjuundersøkelser så sant regionale tall ikke er sterkt påkrevd. Fagkontorene må dessuten i årene framover på sine respektive områder holde seg godt orientert om de muligheter til aktualitetsforbedring som kan ligge i utnytting av den kombinerte register-/utvalgsmetoden. Så sant det foreligger et relevant register, kan dette i kombinasjon med en utvalsundersøkelse bli oppdatert selv om det i utgangspunktet ikke er av ny dato og heller ikke er av beste kvalitet. Metoden later til å være brukbar også i regional sammenheng, i hvert fall dersom spesifikasjonskravene ikke går lenger ned enn til fylkesnivå.

Til sist under aktualiteten: På ansvarsområdene til de fleste fagkontorer sikter perspektivprogrammet mot en viss ekspansjon i årene framover. Ved utarbeidingen av de årlige budsjetter og arbeidsprogrammer må vi likevel ha klart i tankene om vedlikehold og forbedring av eksisterende statistikk skal ha prioritet før vi kaster oss over nye oppgaver. Litt for ofte har vi opplevd dårlig samsvar mellom res-

surser og arbeidsoppgaver med den følge at bl.a. den ventilen som heter dårlig aktualitet, har åpnet seg. Vi har rett og slett gapt over for mye.

Kvalitet

Bortsett fra folke- og boligtellinger har kvalitetsundersøkelser vært lite i bruk i SSB. Ellers er det bare ved intervjuundersøkelser at vi delvis tallfester anslag på usikkerheten ved resultatene.

Ideelt burde vi investere mer enn i dag på metodesiden, dels for å bedre kvaliteten i den statistikken og de analysene vi publiserer og dels for å gi brukerne mer informasjon om sikkerheten som hefter ved tallene. Det siste stiller oss overfor en betydelig presentasjonsoppgave.

Når det gjelder utvalgsundersøkelser, er det grunn til i visse sammenhenger å sette lit til den før nevnte metode som går ut på å kombinere informasjon fra intervjuundersøkelser med opplysninger i register (registre). Det som kommer ut av bruk av denne metoden er i praksis identisk med en betydelig økning i utvalgsstørrelsen og dermed en reduksjon i utvalgsvariansen. Omvendt innebærer metoden at vi kan nytte utvalgsundersøkelser til å oppdatere og forbedre registerinformasjon.

Ikke minst ved Underavdeling for leveårsstatistikk må vi legge mer arbeid i metodiske spørsmål i samband med datainnsamling. Det gjelder både rekruttering og opplæring av intervjuere, innsamlingsteknikken, spørsmålsformuleringer, skjemateknikk m.v. Resultatet av innsatsen vi bli mer effektiv datainnsamling og kvalitetsforbedring av statistikk fra utvalgsundersøkelser, og vi vil kunne oppnå en gunstig innvirkning på feltkostnadene. Frafallet i mange av våre utvalgsundersøkelser er for høyt. Også en mer effektiv organisering av feltarbeidet i kombinasjon med bedre opplæring og en eventuell reduksjon av intervjuerstaben bør kunne gi uttelling i form av bedre kvalitet på statistikkproduktet. Disse spørsmålene vil bli nærmere omtalt under gjennomgåelsen av denne underavdelingen.

2. SSB's bruk av administrative data

Bruk av administrative data har lange tradisjoner i SSBs statistikkproduksjon. Utbredelsen av EDB-teknikk i administrasjon og forvaltning og bl.a. innføringen av permanente identifikasjonsnumre har i prinsippet kraftig forsterket de muligheter SSB har for å forbedre/utvide statistikkproduktet ved hjelp av dette datagrunnlaget. Utnytting av disse mulighetene (bl.a. gjennom koplinger) har vært SSBs erklærte politikk de siste 15-20 årene. Det har vært en klar forutsetning at statistikken som en kan få ut av denne prosessen, må ha allmenn interesse. Av dette følger at driftsstatistikk for den enkelte etat/forvaltningsenhet vil det bare unntaksvis være SSBs oppgave å ta seg av.

Mange antatte fordeler for SSB knyttet til administrative data har vært listet, bl.a.:

- SSB fritas for oppgaveinnhenting
- oppgavegiverne belastes mindre
- oppgavene er kvalitetskontrollert allerede ved overleveringen til SSB
- materialet omfatter hver enhet i den definerte populasjon og tillater derfor større spesifisering i den statistiske presentasjon jamført med utvalgsundersøkelser
- ingen bortfallsproblemer med tilhørende fare for skjevheter
- sparte ressurser til dataregistrering (forutsatt overlevering på EDB-lesbart medium)
- muligheter for bedre aktualitet i statistikken

Erfaringene fra bruken av de ulike administrative materialene er varierende. Blant de mer alvorlige problemer kan nevnes

- ikke alle kjennemerker som betyr mye for statistikken er like viktige i den administrative prosessen. De administrative toleranserammene kan altså være videre enn de kvalitetskrav statistikken setter
- brå endringer i regelverk (lover, forskrifter) skaper stundom betydelig merarbeid for databehandlingsrutinene i SSB med forsinkelser i statistikken og i verste fall brudd i kontinuiteten som konsekvens

- enkelte administrative systemer tillater lokale brukere (organer) å avvike fra dokumenterte systemopplegg
- vansker med å skaffe dekkende dokumentasjon for EDB-systemenes innhold og ajourholds-/kontrollrutiner
- uhensiktsmessige, ikke standardiserte kodesystemer/bruk av klartekst

Erfaringene med utnyttningen av de administrative datasystemene har etter dette ikke alltid svart til forventningene. Likevel er det ingen tvil om at vi også i årene framover må følge den kursen som er staket ut på dette området. Mye av det grunnmaterialet vi trenger for å tilfredsstille samfunnsbehovene for statistikk vil nødvendigvis måtte være av sekundærstatistisk art. Mange forhold tilsier det, ikke minst kostnadsfaktoren og mulighetene for i det hele tatt å få tilstrekkelig oppgaveinnngang. Det siste henger sammen med befolkningens motvilje mot å gi statistikkoppgaver, særlig når den samme eller tilnærmet den samme informasjonen blir gitt til administrative formål. Imidlertid må vi realistisk regne at vi fortsatt må slite med problemer i samband med eksisterende datasystemer som vi allerede har tatt i bruk og at nye systemer/registre vil volde oss større bekymringer enn vi i utgangspunktet ofte regner med. Sjansene for å komme heldig ut med bruk av disse datasystemene avhenger i høy grad av hvor sterk den administrative egeninteressen er for å holde systemene og de ulike kjennemerkene ajour. Vi har tilstrekkelig erfaring til å slå fast at informasjon som er tatt inn i systemene/registrene vesentlig av hensyn til statistiske behov får en kvalitet som etter kort tid ikke er akseptabel for SSB.

Vi må videre se i øynene at definisjoner av enhet og kjennemerker (-verdier) og dessuten klassifikasjoner i administrative materialer ofte kan avvike fra det vi ville ha betraktet som ideelt dersom vi skulle ha foretatt datainnsamlingen selv. "Vi får det myndighetene vet, ikke alltid hvordan forholdene i samfunnet egentlig er". Det er et faktum vi må leve med. Vår oppgave som statistikkprodusent må som før være å søke å påvirke utformingen av de nye systemene i en lei som er mest mulig tjenlig også i statistisk sammenheng. En nødvendig forutsetning for å klare det er at vi kommer med i arbeidet mens det nye systemet/registeret er på tegnebrettet. I praksis sikrer vi oss best ved representasjon i arbeids-/styringsgrupper for de administrative

datasystemene som antas å ha betydelig statistisk interesse. I Perspektiv for 1980-årene (RAPP 82/28) ble det sagt at SSB må arbeide for å gjøre effektiv den allerede gjeldende informasjonsplikt til SSB om nye administrative datasystemer eller endringer i eksisterende. Dette utsagnet må fortsatt ha sin gyldighet og vil trolig ha størst betydning i samband med omlegginger i systemer/registre som er i bruk. Eksempel: Mulige konsekvenser for SSB av ikke varslede endringer i GAB.

De enkelte fagkontorene må nøye følge med i etablering/vedlikehold av administrative datasystemer på sine respektive ansvarsområder.

Fortsatt kan vi bare håpe på at Arbeidsgiver-/arbeidstakerregisteret kommer i den stand det var tiltenkt ved etableringen i 1978. Ikke bare en god regional sysselsettingsstatistikk, men andre betydningsfulle prosjekter som Folketelling 1990, arbeidskraftregnskapet, analyser av utdanning og arbeid osv. hviler i betydelig grad på at en lykkes med dette registeret. Dessverre må vi slå fast at verken den administrative egeninteresse i trygdeetaten eller sanksjonsmulighetene i samband med sviktende meldingsgang er bra nok i dag til å få et godt register. En av nøklene til løsning av problemene vil ligge i å gjøre A/A-registeret til et rettighetsregister. Men dette berører forhold som er utenfor SSBs herredømme.

Handelsdepartementets planer om et sentralt, administrativt foretaksregister vil - gjennom SSBs sentrale bedrifts- og foretaksregister - kunne få stor betydning for forbedring av statistikken på flere områder. Eksempelvis vil uspesifiserte og feilkodede foretak i kredittmarkedsstatistikken kunne bli vesentlig redusert ved at nye juridiske enheter blir registrert stort sett på et tidligere tidspunkt enn hittil.

Arbeidet med langsiktig systemplanlegging (LSP) i likningsetaten sikter mot økt bruk av EDB på likningskontorene mot slutten av 1980-årene og med betydelige konsekvenser for innholdet i de 3 registrene SSB gjør bruk av: Likningsregisteret, Etterskottsregisteret og Sjømannsfilen. Flere opplysninger enn i dag vil trolig bli registrert på EDB-lesbart medium fra selvangivelsene. Her vil mulighetene ligge for forbedringer/rasjonaliseringer av flere statistikker, i første rekke skattestatistikken, inntekts- og formuesundersøkelsene og trygdestatistikken.

I årene framover må vi nøye følge den videre utvikling i arbeidet med et landsomfattende sykdoms- og skaderegister (SSR). Dersom dette arbeidet fører fram, vil vi kunne ha grunnlaget for en sykdomsstatistikk som myndighetene og forskningen har savnet til nå. Skulle planene om SSR bli skrinlagt, må vi oveveie hva vi kan få ut av Økonomisk medisinsk informasjonssystem (ØMI) og de andre informasjonssystemene innen sykehusvirksomheten med dataelementer som er de samme som i ØMI. Et slikt prosjekt vil sannsynligvis kreve betydelige systemressurser i SSB.

Innen samferdsel er det grunn til å nevne planene om et automatisert trafikk- og informasjonssystem for samferdselssektoren (ATIS). Satt i verk vil dette systemet kunne føre til at SSB får rapportert data maskinelt fra fylkeskommunene både til rutebil- og rutebussstatistikken. Her ligger innsparingsmuligheter på 1/2 - 1 årsverk ved fagkontoret.

Slik en kan bedømme situasjonen i dag, er det lite trolig at vi i løpet av 1980-årene vil oppleve realiseringen av et fullstendig utbygd boligregister gjennom GAB. Derimot må vi nøye følge arbeidet i prosjektet Langsiktig systemplanlegging i likningsetaten. Et eiendomsregister som grunnlag for skattleggingen av boliger er blant de saker som skal utredes.

3. Kontakten med brukerne

Svært mye av brukerkontakten skjer gjennom våre rådgivende utvalg, gjennom våre publikasjoner, ved statistikkformidling gjennom massemediene og ved at brukere kontakter oss gjennom brev og telefon. De brukerinitierte henvendelsene legger ved enkelte kontorer beslag på ikke ubetydelige ressurser. Som en samfunnets serviceinstitusjon verken kan eller skal vi si oss lei for det. Tvert om må vi ha som mål å styrke vår markedsføring og dermed kontaktflaten med brukerne. Nærliggende er her å tenke på en mer profesjonell markedsføring av brukertjenestene ved fagkontorene, eksempelvis mulighetene for at SSB tar på seg spesialoppdrag ved bruk av standardprogrammer. Det er også behov for en mer målrettet oppfølging og veiledning av bestemte brukergrupper både innenfor sentral og lokal administrasjon, høyskoler og universiteter og ikke minst innen næringslivet. Seminarer med drøfting av opplegg av undersøkelser og presentasjon av resultater kan være en tjenlig arbeidsmåte. Disse aktivitetene vil kreve ressurser,

både i selve gjennomføringen og for å møte den økte etterspørsel etter våre tjenester som forhåpentlig kommer ut av denne innsatsen. Det kan imidlertid ikke herske tvil om at dette må være høyt prioriterte oppgaver i den kommende femårsperioden.

Det er ikke vanskelig å finne eksempler på at statistikkbrukere samtidig er oppgavegivere. Ikke minst er det tilfellet med etater innen kommuner og fylkeskommuner. Der det høver, bør vi i større utstrekning enn i dag overveie et system med raskest mulig tilbakerapportering av statistikk for vedkommende kommune og tilhørende nabokommuner. Det må antas å øke motivasjonen for å sende inn oppgaver til rett tid. Ved å sørge for å få være med på konferanser/årsmøter i faglige organisasjoner der deltakerne er viktige dataleverandører til SSB, har vi også større muligheter til å pleie det nevnte motivasjonsynspunktet.

I visse tilfelle må vi selv ta initiativ til informasjonsmøter. Sannsynligvis bør vi i samarbeid med Miljøverndepartementet overveie en ny runde med møter med fylker og kommuner når arbeidet med den regionalstatistiske databasen er kommet lenger. Andre aktuelle emner på slike sammenkomster kan være den kommunaløkonomiske databasen, nye befolkningsframskrivinger og ny utgave av fylkesfordelt nasjonalregnskap.

Kontakten med brukerne/oppgavegiverne kan og bør altså ha forskjellige former. Før arbeidsområder under oppbygging eller statistikkområder som vi sliter ekstra mye med er det viktig å ha regelmessige kontakter med sentrale etater. I tillegg til dette vil det være nyttig med kontakt i arbeidsutvalg m.v. på saksbehandlerplan.

4. Spredning av statistikken

Også i de nærmeste årene vil publikasjonene være vårt viktigste spredningsmedium. De åpne databaser (makrodatabaser) med on-line tilknytning vil i praksis trolig betjene bare et fåtall, men rett nok sentrale brukere. Eksterne brukeres behov for skreddersydd statistikk kan vi dessuten på flere områder søke å tilfredsstille gjennom spesialtilpasset brukertjeneste uten å gå veien om on-line systemer.

I kommende periode må vi legge stor vekt på å lage mer brukervennlige NOS-publikasjoner. I dag har vi antakelig for mange eksempler på publikasjoner der vi dynger på med detaljerte tabeller

som kan være vanskelige å orientere seg i og som trolig bare de færreste har interesse av. Vi må sikte mot slankere publikasjoner der vi dreier innholdet mer i retning av oversikter og tidsserier, gjerne rikere illustrert enn nå med figurer og annen grafikk. De forutsetningsvis relativt få brukere som trenger svært detaljert informasjon, må vi kunne betjene på annen måte (jf. de muligheter som åpner seg gjennom eksempelvis laserprinter til å lage tabellsamlinger i små opplag) Retningslinjene foran må i alle fall gjelde der den regionale dimensjonen i tabellene ikke er til stede eller er av vesentlig betydning. I praksis kan det nok vise seg vanskeligere å følge slankintensjonen mer enn et stykke på vei der vi vet at vi har mange brukere som setter pris på/forlanger å få regionale spesifikasjoner ned på kommunenivå og samlet mellom to permer. Men fortsatt må vi ha i tankene at ett av argumentene for innføringen av Nye distriktstall og Statistiske fylkeshefter nettopp var mulighetene for å redusere sidetallet i NOS-publikasjonene.

Med det opplegget NOS-publikasjonene følger i dag, overlater vi til brukerne selv å dra konklusjoner av et omfattende tabellmateriale uten særlig veiledning fra vår side. De tekstlige kommentarer ble for 15-20 år siden tatt ut dels fordi de etter hvert var blitt meget stereotype og dels fordi vi på denne måten skulle bedre aktualiteten i publikasjonene. Vi må nå alvorlig overveie å la pendelen svinge litt tilbake. Vi må innse at mange brukere trenger en viss hjelp til å fordøye stoffet. Dette betyr ikke at vi skal tilbake til den tidligere praksis med side opp og side ned med verbal oppramsing av det som stod i tabellene. Målet må være å trekke ut det vesentlige av det tallene forteller om struktur og utvikling. Dette kan gjøres kortfattet, men likevel noe fyldigere enn det som nå i en del publikasjoner tas inn under "Noen hovedresultater" og som stort sett er identisk med innholdet i den korresponderende pressemelding eller melding i Statistisk ukehefte. Også dette arbeidet vil ta noe tid, men sett på bakgrunn av gjennomgående tynnere publikasjoner trenger ikke (og bør ikke) dette tiltaket ha negative følger for samlet produksjonstid.

Revisjonen av NOS-publikasjonene må etter dette bli et prosjekt ved hvert enkelt fagkontor der en selvfølgelig må stå i nær kontakt med de respektive rådgivende utvalg.

Fagavdelingens fremste oppgave er å lage primærstatistikk. Trass i egen forskningsavdeling i SSB har det likevel vært en målsetting at også fagkontorene skulle bidra med analyser. Gruppe for planlegging og analyser har levd opp til denne målsettingen. Ved fagkontorene ellers har det vært varierende med analysebidrag. Helst har det blitt lite av det slaget. Ofte har ressurs situasjonen vært presset og arbeidet med statistikken har da naturlig nok vært gitt prioritet. I kommende perspektivperiode må vi søke å rydde noe mer plass enn hittil for analyse på arbeidsprogrammene. Det er flere grunner til det, bl.a.:

- mye verdifull kunnskap om det norske samfunnet blir liggende død fordi vi i dag utnytter vårt omfattende datamateriale for dårlig
- analysevirksomhet kan ha en positiv virkning på utformingen av primærstatistikken
- arbeid med analyser kan bidra til å gjøre hverdagen mer interessant og utfordrende for dyktige akademikere og slik øke mulighetene til at vi får beholde dem lengre

I og med at vi har egen forskningsavdeling er det ikke analyser i den mer ambisiøse, vitenskapelige betydning av ordet som skal være siktepunktet ved Fagavdelingen. Selvsagt skal heller ikke slike være forbudt.

Først og fremst må vi imidlertid på en enkel måte få fram det interessante budskapet som forhåpentlig ligger i statistikken. Dette kan godt gjøres i form av lettere artikler, men altså utvidd i forhold til det vi går inn for i den tekstlige framstillingen i NOS-publikasjonene. I stedet for mer analyse kan vi like gjerne snakke om bedre presentasjon av statistikken.

For å få til dette må vi sørge for at akademikere ved Fagavdelingen i tilstrekkelig grad blir avlastet for driftsarbeid. Dersom planleggere ved underavdelingene har tilstrekkelig faglig bakgrunn bør vi overveie om de kan være fødselshjelpere og rådgivere også på slike analyse-/presentasjonsprosjekter som de selv ikke skal ha hovedansvaret for. En ytterligere mulighet kan være at Fagavdelingens akademikere i denne sammenheng får noe bistand fra erfarne medarbeidere ved Forskningsavdelingen.

5. Effektivisering av arbeidet

Innsatsen for å arbeide mer rasjonelt og effektivt må være en kontinuerlig og høyt prioritert prosess. I den sammenheng er det mange faktorer som spiller en rolle. Noen av dem har vi betydelig mer innflytelse på enn på andre.

En meget viktig forutsetning for effektivisering av arbeidet er at en klarer både å rekruttere og holde på dyktige medarbeidere slik at det kan bygges opp nødvendig erfaring og kompetanse ved kontorene. Når det gjelder avansementsmulighetene er det ikke lett å ha mer ambisiøs målsetting enn at vi ikke må komme dårligere ut enn andre offentlige, ikke inntektsgivende etater. Desto mer oppmerksomhet må vi ofre på selve arbeidssituasjonen. Det innebærer at vi må arbeide aktivt for å få den enkelte medarbeider på rett plass, skape utfordringer, grunnlag for utvikling og organisere arbeidet slik at det blir interessant for flest mulig.

Effektivisering/rasjonalisering av det løpende arbeidet er videre en forutsetning for at vi kan få ressurser til å arbeide med tiltak som på noe lenger sikt vil være effektivitetsfremmende. Av slike tiltak som vil komme i de nærmeste årene og som vil belaste kontorene i tillegg til deres ordinære gjøremål, må nevnes:

- en felles dokumentasjonsdatabase (metadatabase) for hele SSB, som skal lette gjenbruken av data. Ikke minst etableringen vil kreve en god del arbeid ved fagkontorene
- en statistikk-/publiseringsdatabase som fagkontorene kan lage mange av sine tabeller fra og som (et fåtall) eksterne brukere kan betjene seg fra via terminal. Spesielt i etableringsfasen vil det også her kreves ressurser ved fagkontorene for innlegging av grunntabeller.
- omlegging av innholdet i NOS-publikasjonene

Vi har i den senere tid vært inne i en desentraliseringsfase der nye EDB-arbeid er ført over fra Produksjonsavdelingen til kontorer ved Fagavdelingen. Desentralisering av driftsoppgaver har gått lettere enn desentralisering av systemutvikling. Erfaringene har ellers vekslet noe fra kontor til kontor, men helhetsinntrykket har vært positivt. Ressursinnsparingen har naturlig nok i første rekke kommet ved Produksjonsavdelingen slik at den er satt i stand til å yte bedre EDB-bistand enn før. Men også ved fagkontorene er det effektivitetsge-

vinster å hente i denne sammenheng. Utviklingen må derfor fortsette. Det er stadig områder som egner seg for omlegging til den nye arbeidsmåten karakterisert ved integrert databearbeiding ved fagkontorene. Brukervennlige programmer setter fagkontorene i stand til selv å utføre det meste av EDB-arbeidet for registreringsrutiner, kontroller og tabelluttak. Det vil si at kontorene langt på vei blir selvhjulpne med løpende statistikkrutiner og også med etablering av nye, enklere rutiner. EDB-kompetansen ved fagkontorene må bli bedre. Dessuten er det av stor betydning at ressursdisponeringen ved Produksjonsavdelingen, i første rekke ved systemkontorene og ved Driftskontoret, innrettes slik at det blir plass til nødvendig råd og rettleiing til fagkontorene i deres EDB-arbeid. Like viktig for effektivt arbeid er det at maskinkapasiteten holder tritt så det ikke oppstår køproblemer.

I tillegg til de rent tekniske fordeler skaper overgang til rutiner med integrert terminaldrift større forståelse for mange sider av statistikksystemet hos de medarbeiderne som er satt til denne oppgaven. Dette alene må antas å være å gagne trivsel og effektivitet.

Den offisielle statistikken må bygges videre ut og gjøres bedre. Videre har vi ambisjoner om mer analyse (bedre presentasjon) av statistikken ved fagkontorene. Skal vi nå disse målene, må vi som tidligere nevnt gå videre på den veien som innebærer at mest mulig av driftsfunksjonene ved fagkontorene blir ivaretatt av personell uten høyere utdanning. Denne omstrukturering i arbeidets organisasjon må også komme til uttrykk i stillingsnivået for denne medarbeidergruppa. Vi trenger flere "mellomteknikere" på bekostning av færre assistenter. Personale med høyere utdanning må imidlertid ha god oversikt over hele produksjonsprosessen innen sine arbeidsområder. Det vil i høy grad komme til nytte ved planlegging av ny statistikk og analyse-/presentasjonsarbeid.

Effektivisering av publikasjonsarbeidet må vies atskillig oppmerksomhet. Det er ønskelig å komme fram til integrasjon av tekst, tabeller og grafikk slik at mest mulig kan gjøres ved fagkontorene, eventuelt i samarbeid med Tekstbehandlingskontoret. I samband med framstillingen av trykkeklare tabeller ved fagkontorene kan det bli nødvendig å se over regelverket for våre publikasjoner i den grad dette hindrer en rasjonell utnytting av standardprogrammer. Utgangspunktet må imidlertid ikke være at vi tillater en fleksibilitet som i

praksis betyr noe i retning av full valgfrihet og dermed ikke noe regelverk. I total Byråsammenheng ville en slik utvikling ikke fremme effektiviteten og heller ikke være tjenlig for brukerne av våre publikasjoner.

6. Statistiske standarder

Omtalen av arbeidet med standarder, betydningen av dem og tilhørende problem, er såvidt generell i gjeldende perspektivprogram at det ikke synes å være behov for endringer i teksten.

Imidlertid bør det muligens tas inn et avsnitt til under 3.4 Statistisk samordning og standardisering (s. 19): På en rekke områder vil databaseløsninger bli tatt i bruk i statistikkproduksjonen. Gjennomført bruk av standard definisjoner, grupperinger o.l. vil være innebygd i slike systemer. Registrering av standarder og tilhørende definisjoner vil derfor skje innenfor det databasehåndteringssystem som vil bli valgt for SSB. En slik registrering og dokumentasjon av standardene vil også kunne gjøre det lettere å fremme ensartet praksis for statistikk som ikke bygger på databaseløsninger.

7. Opplæringsbehovene

En av de grunnleggende forutsetninger for skikkelig gjennomføring av vedtatte arbeidsprogram er at medarbeiderne har tilstrekkelig kunnskapsnivå. Som før må vi ta som gitt at det er det ordinære utdanningsverk som skal gi det aller meste av disse kunnskapene. Men også i kommende perspektivperiode må vi legge større vekt på det vi kan kalle den Byråspesifikke opplæringen. Dessuten må vi som før i nødvendig omfang sørge for kurstilbud som "skjøter på"/frisker opp kunnskapene medarbeiderne hadde allerede ved tilsettingen.

For at fagkontorene skal kunne overta stadig mer av det løpende EDB-arbeidet og kunne bruke de tekniske hjelpemidler som er naturlig å nytte, vil behovet for EDB-opplæringen ved Fagavdelingen være permanent. Kontorlederne må være mer påpasselige enn før med å se etter at EDB-opplæringen kommer på rett tidspunkt i planleggings- og produksjonsprosessen. Ellers kan investeringene i opplæring gi liten eller ingen avkastning. Der forholdene ligger til rette for det bør kontorene overveie kontorintern opplæring (f.eks. i samband med IBM-DOKS). Poenget er da at en vil ha større muligheter enn ellers til å sette teknikk og fag sammen i selve læreprosessen. På den måten blir produktet et resultat av faglig forankring der teknikken er verktøyet, og ikke et mål i seg selv.

Av stor betydning for oppfølgingen av opplæringsvirksomheten og effektiviteten i fagkontorenes arbeid er at veiledningstjenestene ved drifts- og systemkontorene er godt utbygd. Kontaktpersoner må stå til disposisjon med råd og rettleiing så snart som mulig etter at problemer har meldt seg.

Prosjektgrupper vil trolig spille en større rolle som arbeidsform i framtida. Av den grunn bør vi sørge for at prosjektplanlegging og -oppfølging kommer på listen over våre kurstilbud.

Som før regner vi med at de fleste kurstilbudene blir gitt gjennom Byråskolen. Det gjelder både for medarbeidere uten og med høyere utdanning. SSB må være forberedt på at det også i kommende periode kan bli vanskelig å rekruttere og holde på medarbeidere fra bestemte akademiske fagdisipliner. I en viss utstrekning kan vi bli nødt til å tilsette "andre" akademikere og ved tilsettingen varsle om at vi vil gi disse en målrettet tilleggsutanning slik at kunnskapene blir tilpasset oppgavene de skal løse. Slik opplæring vil vi i de fleste tilfelle mest hensiktsmessig kunne skaffe eksternt. Men SSB må selvsagt betale.

Deltaking i faglige, eksterne kurs og seminarer kan være viktig både som ledd i oppfrisking og videreutvikling av kunnskaper, og for å holde på dyktige medarbeidere. I kommende periode bør vi trolig ha en ramme for slik kurs-/seminardeltaking som omtrent tilsvarer den vi har hatt de senere årene, eller litt høyere.

På det helt generelle planet må vi understreke at det må være en del av sjefsrollen at man interesserer seg for sine nærmeste medarbeidere og prøver å få dem inn i en riktig utvikling innen organisasjonen. Opplæringsbehovene vil så melde seg som et resultat av denne tilpassingen.

8. Statistikkområder som bør bygges ut i årene framover

I det følgende vil emneområdene under de enkelte underavdelinger bli behandlet. Framstillingen vil konsentrere seg om behovene for å bygge ut/forbedre eksisterende statistikk og for å lage ny. Mye av det som kommer inn under utbygging/forbedring vil selvfølgelig kunne karakteriseres som ny statistikk.

De fleste nye framstøt vil kreve ekstra ressurser. Til slutt i dette avsnittet blir det derfor gitt en samlet vurdering av prioriteringen av slike prosjekter innenfor Fagavdelingen som helhet.

8.1. Underavdeling for befolkningsstatistikk

Arbeidsmarkedsstatistikk

Denne statistikken tilfredsstillers i dag langt fra brukernes behov, og tenger i høy grad å bli forbedret.

Problemet med dagens arbeidskraftundersøkelser (AKU) knytter seg i første rekke til usikkerheten i resultatene. Dette har igjen sammenheng med utvalgsstørrelsen som vi gjør bruk av. Innføringen av nye matematisk/statistiske metoder (filtermetoden og registermetoden) i 1986 vil bidra til å redusere utvalgsvariansen i AKU-estimatene og dermed tilsvare en økning i utvalgsstørrelsen. Dette er en forbedring som vil komme uavhengig av ressursituasjonen. Det samme gjelder tiltak som bedre spørreskjema, nye trekkemetoder og mer effektiv datainn-samling som kan gi bedre kvalitet i resultatene. Likevel står det fast at AKU-resultater med betydelig større ønsket utsagnskraft enn nå forutsetter en relativt kraftig økning av utvalgets størrelse. Kravene på tilleggsressurser i SSB i denne sammenheng er såvidt store at det vil bli et budsjettspørsmål i hvor stort omfang og i hvilket tempo utbyggingen kan gjennomføres.

Selv med en utvidd AKU vil vi ikke kunne få særlig regional nedbryting av tallene. Her må vi fortsatt satse på at vi skal få til en registerbasert sysselsettingsstatistikk. Ansvar for arbeidsgiver-/arbeidstakerregisteret (A/A-registeret) ligger utenfor SSB. Registeret holder i dag ikke mål for en løpende, bred statistikkproduksjon. Vår oppgave blir fortsatt å stå for den statistiske overvåking av utviklingen i kvaliteten i registeret og holde den registeransvarlige orientert. Videre må vi i samarbeid med andre interesserte grupper søke å gjøre våre synspunkter gjeldende overfor de rette organer med

tanke på å få gjort A/A-registeret til et register der den registeransvarlige etat har klare egeninteresser i at registeret blir holdt løpende ajour. Det vil være forutsetningen for at SSB skal kunne lage regional arbeidstakerstatistikk eksempelvis hvert kvartal.

Et skikkelig ajourholdt A/A-register er dessuten en nødvendighet for at vi ved hjelp av bruttostrømstatistikk skal kunne analysere nærmere hva som foregår på arbeidsmarkedet. Det samme gjelder for utbyggingen av arbeidskraftregnskapet. I tilknytning til metoden som kombinerer informasjon fra register og utvalgsundersøkelser vil SSB ha vitale interesser i et A/A-register som er i god skikk om ikke mer enn en gang i året (f.eks. utnytting i forbindelse med folketelling, forbedring av resultatene i AKU osv.).

Utbyggingen av den kvartalsvise, registerbaserte sysselsettingsstatistikken til å omfatte fler enn de 3 næringene som er med i dag, vil fortsette i perspektivperioden. Dette forutsetter imidlertid at registerkvaliteten ikke blir enda dårligere enn den er nå. En nærliggende konklusjon er at vi fortsatt må bruke en god del, kanskje større, ressurser på registerstatistikken. Likevel kan det være tvilsomt om vi i løpet av perspektivperioden vil ha grunnlaget for den omfangsrike og løpende regionale arbeidstakerstatistikken som vi tidligere har lagt opp til. Lite tyder derfor på at vi i de nærmeste årene trenger å legge mye tankearbeid i en AKU som skal fylle andre oppgaver enn den er tillagt i dag.

Regionalstatistikk

Regionalstatistikken legger vekt på integrasjon av statistikk på tvers av sektorstatistikken for å gi bedre grunnlag for regionalanalyse og -planlegging. Sentralt i dette arbeidet er utvikling av et detaljert og fleksibelt nett av geografiske enheter og lagring, formidling og presentasjon av regionale data i en hensiktsmessig form.

Behovet for regionale data øker både innen den offentlige og den private sektor. Befolkningsutviklingen og den økonomiske utviklingen, som grunnlag for planlegging og effektiv bruk av ressursene, stiller krav til løpende vurdering av aktuelt og relevant tallmateriale på ganske detaljert nivå.

Videre utvikling av en regional datatjeneste blir en sentral oppgave i perspektivperioden. Denne datatjenesten omfatter:

- Forbedret lagring og dokumentasjon av regionale data
- Bedre muligheter for overføring av regionale data til brukeren i ønsket form, fra maskintabeller til magnetbånd
- Videre ajourhold og utvikling av grunnkretssystemet
- Utvikling av mulighetene for grafisk presentasjon, bl.a. i kartform

Arbeidet innebærer en noe lavere prioritering av de trykte seriene, Nye distsriktstall, Statistiske fylkeshefter, selv om disse videreføres i perioden, og større vekt på utvikling mer i retning av en brukerorientert database. Utvikling av en fullstendig åpen og brukervennlig database på dette feltet krever vesentlige investeringer både på maskin- og programsiden, og økt tilgang på ressurser til SSB. Prosjektet må eventuelt sees i nær sammenheng med det Byråomfattende prosjektet "Åpen tabelldatabase". En mer moderat utbygging av et databaseliknende opplegg, som bl.a. vi bidra til samordning av ulike brukeres behov, er også aktuelt. Dermed kan en unngå oppbygging av parallelle databaser, noe det er fare for, uten aktiv innsats fra SSB på dette feltet.

Utdanningsstatistikk

Et viktig siktepunkt på dette området må så snart som mulig være å slutføre arbeidet med å etablere hensiktsmessige og effektive rutiner for den løpende statistikken. Dette omfatter arbeid med så vel innsamlings- som bearbeidingsrutiner. For elevstatistikken er det ikke minst viktig at vi får satt i verk rutiner som kan utnytte de nye elevregistrene i samband med fellesinntakene i de videregående skoler. Av ny statistikk må vi tidlig i perspektivperioden satse ressurser på å få til søkerstatistikk for universiteter og høyskoler.

Med en utbygd utdanningsstatistikk skulle grunnlaget ligge vel til rette for interessante analyser av ulike slag. Stikkord her kan være vandring gjennom utdanningsverket og utdanning/arbeid. For å frigjøre akademisk utdannet personale til analysevirksomhet kan det være behov for å tilføre området en medarbeider på lavere nivå.

Befolkningsstatistikk

Omlegging av befolkningsstatistikken som er i gang, ventes å gi mer rasjonell tabellproduksjon til publikasjoner (mindre manuelt arbeid), bedre oversikt og dokumentasjon og bedre muligheter for brukerservice.

Opplegget ventes også å gi større muligheter for å utnytte mer av datagrunnlaget som ligger i personregistersystemet.

Det er utbyggingsbehov innen følgende områder:

- statistikk for overvåking av regional utvikling
- statistikk som belyser fruktbarhetsutviklingen
- statistikk over familier/husholdninger
- statistikk over utenlandske statsborgere

Eksterne forespørsler tar nå svært mye tid innen dette statistikkområdet og det er i økende grad etterspørsel etter spesialtabeller og data i EDB-lesbar form. Noe av ressursbehovet kan reduseres ved økt dokumentasjon og beredskap.

For å holde et faglig nivå ved kontoret og for å kunne gi bedre informasjon til brukerne, er det behov for styrket innsats når det gjelder enklere deskriptive analyser og utredninger.

Valgstatistikk

I tilknytning til valgstatistikken er det registrert behov, bl.a. gjennom utredninger fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet, for å få mer statistikk over administrative og organisatoriske strukturer og nettverk i samfunnet. Dette er et felt som nå praktisk talt ikke blir dekket statistisk.

Utbygging av dette området krever aktiv medvirkning fra andre organer, særlig Forbruker- og administrasjonsdepartementet, og det er behov for en god del metodisk utviklingsarbeid og utvikling av data-innsamlingsrutiner. En innsats på dette feltet vil kreve en god del ressurser de første årene, avhengig av i hvor stort omfang en kan utnytte tilgjengelige dataregistre.

Ressurssatsing her vil ikke nå opp i Fagavdelingens prioritering for kommende periode. Skulle det derimot vise seg at myndighetene er villige til å kompensere for bortfall av stillinger ved ktr. 62 i 1988 og utover på grunn av nedtrapping i arbeidet for Tolldirektoratet, kan dette prosjektet komme inn som aktuell kandidat for utbygging.

Kulturstatistikk

Vår statistikk på kultursektoren er ikke særlig godt utbygd. Nærmest må den sies å være et minimumstilbud. SSB har de senere år fra ulike hold mottatt en rekke signaler om behov for utbygging. Det gjelder både innenfor de felt som er dekket i dag, og nye områder. På dette feltet må en eventuell utbygging i stor grad basere seg på egne datainnsamlingsrutiner. Det vil derfor bli behov for mer assistentarbeidskraft enn ved prosjekter der en tar sikte på å utnytte administrative registre.

Konklusjonen her må imidlertid langt på vei bli den samme som under Valgstatistikk. Vår "normale" prioritering tilsier bare en mindre utbygging på området. Skal noe annet skje, må det bli som et resultat av de eventuelle kompensasjonstildelingene som er nevnt under Valgstatistikk.

Folke- og bolig telling (FoB) 1990

I månedsskiftet november/desember 1985 vil de ulike delutredningene i samband med en ny telling i 1990 foreligge. Følgende alternativer blir utredet:

- et opplegg omtrent som i 1980, det vil si en kombinasjon av spørreskjema og registre
- en telling basert på opplysninger fra registre der opplegget lages spesielt for en FoB 1990
- oppbygging av en beredskap i SSB for å utarbeide folketellingsliknende statistikk ved behov, basert på registre (DIPS)

Behovet for boligopplysninger og andre kjennemerker som ikke finnes i registre vil sannsynligvis gjøre det nødvendigg med skjematelling også under de to sistnevnte alternativene, men da på utvalgsbasis.

Nærmere drøftinger i SSB og viktige brukergruppers syn på saken vil avgjøre hva slags alternativ SSB vil gå inn for. Det vi kan si i dag, er at det første alternativet av kostnadsgrunner synes lite sannsynlig. Et fjerde alternativ kan dessuten være ingen telling i 1990 heller enn en telling som rett nok er billigere enn før, men som ikke gir resultater som tilfredsstillende brukerne.

8.2. Underavdeling for levekårsstatistikk

Helse-, trygde- og sosialstatistikk

Et sammendrag av samlet plan for utbygging av disse statistikkområdene tas fra det notat som SSB innen utgangen av 1985 lager i samarbeid med Sosialdepartementet og underliggende organer.

De store interessene som knytter seg til tilstand og utvikling innen disse sektorene av vårt samfunnsliv med tilhørende storressursatsing tilsier at de nevnte statistikkområdene søkes gitt prioritet.

Rettsstatistikk

Sivilrettsstatistikk og kriminalstatistikken utarbeides i dag etter opplegg som til dels er meget gamle. De endringer som er gjennomført de senere årene har stort sett bare vært absolutt nødvendige tilpasninger, som følge av lovendringer, endrete administrative rutiner hos oppgavegiverne og endringer i tekniske forutsetninger i SSB. Behovet for en skikkelig revisjon, både av statistikken og bearbeidingsrutinene bare vokser. Justisdepartementet har satt ned en egen arbeidsgruppe der SSB er med, og som etter hvert skal utarbeide nye statistikkopplegg for hele området. Hittil har arbeidet vært konsentrert om datagrunnlaget (dvs. innholdet i politiets EDB-registre). Til arbeidet med den konkrete utforming av statistikken og planlegging av produksjonsrutinene, er det behov for betydelig innsats fra fagkontoret i SSB.

I den kommende 5-års perioden må vi søke å følge opp arbeidet i Justisdepartementets arbeidsgruppe. Uten tilførsel av større saksbehandlerressurser vi dette gå ut over andre arbeidsoppgaver, som f.eks. vedlikehold av løpende statistikk. Aktualiteten vil da kunne bli enda dårligere enn i dag.

Generelt om arbeidsområdene levekår, forbruk og tidsbruk (medregnet fritids- og mediabruksundersøkelser)

SSB er den ledende dataprodusenten i Norge også på disse statistikkområdene, og leverer så vel grunnlagsmateriale for andre forskningsmiljø som analyser til bruk for myndighetene. Det er derfor nødvendig at SSB har en ledende stilling både teoretisk og metodisk på disse områdene. Dette kan bare skje ved at medarbeiderne øker sin kompetanse gjennom analyse og metodiske studier.

En kan ikke helt overlate finansieringen av nødvendig kompetanseoppbyggende arbeid til eksterne kilder. Det vi være for tilfeldig hva slags analyser som blir etterspurt i markedet. Vi trenger derfor både en større ressursinnsats på disse områdene og å være mindre avhengige av ekstern finansiering.

Generelle levekårsundersøkelser

Nødvendigheten og ønskeligheten av å arbeide med generelle levekårsundersøkelser er blant annet tatt opp av et offentlig utvalg og begrunnet nærmere i NOU 1980:20: "Om arbeidet med levekårs-spørsmål". Her heter det blant annet:

- "Statistisk Sentralbyrå bør i størst mulig utstrekning stå for innsamling og tilretteleggelse av de nødvendige EDB-organiserte data for arbeidet med levekårs-spørsmål
- Levekårsrelevante data bør stå til rådighet for direkte utnyttelse ved samfunnsvitenskapelige forskningsinstitutter og i myndighetenes planleggingsarbeid
- Det bør særlig arbeides videre med praktiske ordninger som gjør det mulig i større utstrekning enn i dag å utnytte foreliggende levekårsrelevante data direkte i det løpende planleggingsarbeid hos de offentlige myndigheter."

SSB tillegges altså stor betydning når det gjelder innsamling og tilrettelegging av data. Dette stiller store krav til måling av indikatorer og kvalitet på data. SSB har også etter hvert etablert seg som et av de ledende forskningsmiljøer på levekårsområdet, og dersom vi kommer fram til et intervjubasert system for levekårsstatistikk, er det også rimelig at Gruppe for planlegging og analyse satser mer ressurser på arbeidet med å utforme modeller til bruk i planleggingssammenheng.

Det er et stort behov for dokumentasjon av ulike gruppers levekår og for å kartlegge endringene i disse. Det gjelder levekårene for visse yrkesgrupper som bønder og fiskere, det gjelder aleneforeldres levekår, eldres levekår, barns levekår, levekårene til mindrepensjonister og uføre.

Dersom det skal bli mulig å gi en dokumentasjon av gruppenes levekår og en utvikling i disse, er det nødvendig å satse mer ressurser enn nå på å dokumentere kvaliteten av de eksisterende indikatorer

og på å utvikle bedre indikatorer. Et slikt arbeid er også nødvendig om en skal komme fram til en høyere grad av standardisering av indikatorer i de ulike undersøkelsene i SSB. En tilbakevendende kritikk, både fra forskere og departementer mot levekårsstatistikken er mangel på sammenliknbarhet mellom ulike undersøkelser, særlig konsekvensene av dette for muligheter til å belyse endring.

Den store bruk som forskere gjør av de ulike levekårsundersøkelser er også en grunn til at det er nødvendig å arbeide med datakvalitet.

I høyere grad enn de fleste andre statistikkområder gjelder det at levekårsstatistikken krever kommentarer og analyse for å nå ut til brukerne. Hittil har den overveiende del av levekårsanalysene vært eksternt finansiert. En bør fortsatt ha et betydelig innslag av analyser som en får eksternt finansiert. Det er imidlertid to problemstillinger som er så viktige at en må satse på dem uansett om en får ekstern finansiering eller ikke. Den ene problemstillingen er mer helhetlig levekårsbeskrivelse. Det er et behov for å utvikle analyser som i høyere grad enn nå sammenfatter det store antall enkeltindikatorer. Dette er nødvendig både for å kunne foreta mer oversiktlige sammenlikninger av levekårene for ulike grupper, og for å kunne rangere individer etter mer omfattende sett av levekårsindikatorer.

Den andre problemstillingen er å belyse systematisk ulike grupperes levekår og etter hvert som en får lengre tidsserier for sentrale indikatorer å belyse utviklingen i levekår for disse gruppene. Det vil altså si et slags "levékårsregnskap" i betydningen av systematisk oversikt over grupperes levekår og utviklingen i disse med tilstrekkelig kvalitet til å være brukbart som tilstandsbeskrivelse f.eks. i forbindelse med Regjeringens langtidsprogram.

I et system av intervjubasert levekårsstatistikk ligger det også et ansvar for å dekke "nye" områder som har levekårmessig relevans. Til nå har nye områder stort sett blitt tatt opp og introdusert gjennom levekårsundersøkelsene. (F.eks. arbeidsmiljø, sosial kontakt, vold og trygghet.) Det er lite realistisk å tro at alle nye områder på sikt kan dekkes gjennom levekårsundersøkelsene, gitt den begrensning som ligger i intervjutidens lengde. Nye spesialundersøkelser på nye områder vil antakelig presse seg fram.

Vårt siktepunkt bør trolig være at levekårsundersøkelsene blir en kjerne som de andre undersøkelsene relaterer seg til, samtidig som de andre undersøkelsene selvsagt har sine spesialtemaer som enten er de samme eller varierer fra gang til gang.

Arbeidsmiljøundersøkelser

De generelle levekårsundersøkelsene omfatter også området arbeidsmiljø. Et kontaktutvalg for arbeidsmiljøstatistikk med representanter for Kommunaldepartementet, Arbeidstilsynet og SSB har foreslått at det gjennomføres en særskilt utvalgsundersøkelse om arbeidsmiljø, foreløpig tidfestet til 1989. Selv om Kommunaldepartementet i utgangspunktet dekker et årsverk til planlegging, er det rimelig at SSB på sikt tar over. Det er tanken at undersøkelsen gjentas hvert 4. år.

Statistikk over likestilling mellom kjønnene

I noen grad vil slik statistikk kreve ny datainnsamling, men for det meste vil det dreie seg om ny presentasjon av allerede eksisterende statistikk.

Utviklingsarbeid i forbindelse med datainnsamlingen (intervju)

Vi har tidligere brukt svært lite ressurser på utviklingsarbeid i forbindelse med innsamling av data til utvalgsundersøkelser. De siste par årene har imidlertid en medarbeider inntil videre vært fritatt fra sitt ordinære arbeid for bl.a. å utføre utviklingsarbeid. I programperioden må vi satse mer permanent på dette området for å kunne opparbeide tilstrekkelig kompetanse og følge med i utviklingen i andre land når det gjelder datainnsamlingsmetoder og skjemateknikk m.v. Resultatet av innsatsen vi bli mer effektiv datainnsamling og kvalitetsforbedring av statistikk fra utvalgsundersøkelser, og vi vil kunne oppnå en gunstig innvirkning på feltkostnadene. Ett av utviklingsprosjektene vil bli utredning av spørsmålet om å gjennomføre omnibusundersøkelser (undersøkelser der feltarbeid utføres samtidig for flere separate delundersøkelser) og eventuelt utarbeiding av opplegg for slike undersøkelser.

Feltarbeidet

Kvaliteten av feltarbeidet må bli bedre i løpet av perspektivperioden. Dette er nødvendig både for å redusere frafallet (som i de fleste undersøkelser er for høyt) og av hensyn til svar kvaliteten. Tiltak her er mer effektiv organisering av feltarbeidet, bedre opplæring og om mulig reduksjon av intervjuerstaben.

Det er ønskelig med en viss omorganisering av ledelsen og administrasjonen av feltarbeidet med eksempelvis en deling av intervjuområdene i tre regioner, med en sentral leder (regionsjef) for hver region. Regionsjefene skal ha ansvaret for gjennomføring og oppfølging av feltarbeidet innen sine regioner og stå for rekruttering og dels også opplæring av intervjuerne. Regionsjefene er videre tenkt underlagt en feltsjef som skal lede og samordne deres arbeid, stå for den sentrale planleggingen av datainnsamlingen og ha overoppsyn med gjennomføringen av arbeidet. Med en slik organisering vil vi få langt bedre kontakt med intervjuerne og oppfølging av feltarbeidet enn i dag.

Intervjuerne vi bli gitt en mer omfattende og systematisk opplæring. Arbeidet med dette er i gang, og et opplegg som dekker både førstegangs opplæring og videreutdanning vil være klart i første halvdel av programperioden. Opplegget vil imidlertid bli fulgt opp kontinuerlig og om nødvendig justert.

For de fleste intervjuerne er intervjuarbeidet i dag en bivirkning. Vi må overveie å foreta en forholdsvis sterk reduksjon av intervjuerstaben slik at den enkelte intervjuer får mer arbeid og dermed en sterkere tilknytning til arbeidet. Staben blir på denne måten mer profesjonell og stabil, samtidig som kostnadene, bl.a. til rekruttering og opplæring, reduseres. Nedtrappingen vil måtte strekke seg over hele programperioden og forutsetter overgang fra kvartalsvis AKU til månedlig, men ikke en økning av AKU-utvalget. En utvidelse av AKU vil imidlertid lette arbeidet med å få mer profesjonelle intervjuere, på grunn av at de da vil få en større arbeidsmengde.

For å redusere feltkostnadene er det nødvendig å gå over til optimal bruk av telefonintervjuing. Dette innebærer at spørreskjemaene må tilpasses denne intervjuformen.

Det er mulig at dataregistreringsutstyr vil bli tatt i bruk blant intervjuerne i løpet av programperioden. Dataregistreringsutstyr tilpasset feltarbeid er under utvikling i Sverige. Når dette utviklingsarbeidet er avsluttet, må vi vurdere om vi bør anskaffe slikt utstyr.

8.3. Underavdeling for næringsstatistikk

Statistikken over utenrikshandelen

Denne statistikken vil bli lagt om til ny varenomenklatur midtveis i perspektivperioden. Det er ellers behov for forbedring av transportstatistikk basert på data fra utenrikshandel, statistikk for import og eksport etter næring, statistikk over samhandelen med utviklingsland og omlegging av volum- og prisindeksene for utenrikshandelen.

Et lenge planlagt prosjekt med en varestatistikk over produksjon, eksport og import med basis i felles nomenklatur vil bli gjennomført i perioden.

Statistikken over innenlandsk varehandel

Den utbygging som har foregått de senere årene innenfor dette området vil bli fortsatt allerede fra perspektivperiodens begynnelse i og med at økte ressurser er stilt til disposisjon.

Vi regner med at regnskapsstatistikken fra detaljhandelen har funnet sin form for i hvert fall kommende perspektivperiode. For engroshandelen vil regnskapsstatistikken bli utvidd fra og med 1985-årgangen.

Avanseundersøkelser ventes igangsatt i løpet av andre halvdel av 1980-årene.

Det kan være aktuelt med utbygging av den årlige varehandelsstatistikken på grunnlag av et spesielt navnekort med flere spørsmål enn nå for denne næringen.

Olje- og energistatistikk

Det er stort behov for ny statistikk på energiområdet. Vi må ta sikte på faste periodiske undersøkelser over energibruk i husholdninger og i tjenesteytende sektorer.

Oljestatistikken må også holdes under oppsyn for eventuell utvidelse.

Strukturstatistikk/økonomisk statistikk for reiselivsnæringen

I første omgang tar vi sikte på å bygge opp en registerstatistikk basert på oppgavene i Bedrifts- og foretaksregisteret. Deretter utvides prosjektet ved å hente inn regnskapsoppgaver m.v. fra et utvalg av foretakene i næringene.

Dette vi bli en ny statistikk som er sterkt etterspurt av myndigheter og reiselivsnæringen. Vi regner med ekstern finansiering (Samferdselsdepartementet) de første 3 årene fra og med 1986.

Økonomisk statistikk for samferdselsnæringene

På samme måte som for hotell- og restaurantnæringen bør vi lage økonomisk statistikk for de næringsgrupper innen samferdselssektoren som i dag er mangelfullt dekket med slik statistikk. Også her vil vi kunne velge en løsningsmodell der vi kombinerer opplysninger i Bedrifts- og foretaksregisteret med egen oppgaveinnhenting fra et utvalg av foretakene innen de aktuelle næringsgruppene.

Ny regnskapsstatistikk for rederier planlegges i 1986 og settes i drift fra og med 1987.

Ved siden av å tilfredsstille eksterne brukerbehov, vil en utbygging av den økonomiske statistikken for samferdselsnæringene bidra til å styrke datagrunnlaget for nasjonalregnskapet.

Statistikk over reparasjoner og vedlikehold av bygninger

Slik virksomhet er av stor betydning for byggebransjen i dag og ventes å øke i betydning dersom nybyggingsaktiviteten fortsatt holder seg på lavt nivå. Kartlegging av omfang, vareforbruk etc. i forbindelse med reparasjoner og vedlikehold av bygninger blir derfor et nytt viktig statistikkprosjekt. Både 10. kontor, Analysegruppa og byggebransjen representert bl.a. ved Byggefagrådet, har gitt statistikken høyeste prioritet.

Mulighetene for ekstern finansiering av ressursbehovene i en startperiode er til stede.

Kvartalsstatistikk for tjenesteytende næringer

For å bedre datagrunnlaget til foreløpig årsregnskap og kvartalsvis nasjonalregnskap, peker en kvartalsvis statistikk over omsetning, investering og sysselsetting for de tjenesteytende næringer seg ut som et meget påkrevd tiltak i perspektivperioden. 10. kontor har også sterke ønsker om prisindekser for tjenesteyting.

Nye byggekostnadsindekser/strukturundersøkelser

Det er stort behov for å lage flere indekser enn bare for boliger. I løpet av perioden fram mot 1990 bør vi ha som siktepunkt at publiseringsprogrammet skal omfatte også industribygg og kontor- og forretningsbyg og i tillegg anleggstypene veianlegg og kraftanlegg. En eventuell realisering forutsetter en styrking av arbeidsområdene byggekostnadsindekser/strukturundersøkelser for bygg og anlegg.

Videre utbygging av korttidsstatistikkene ved 5. ktr.

Produksjonsindeksen er moden for en grundig vurdering, mer enn et "ordinært" basisskifte.

Ordrestatistikken vi bli vurdert lagt om til volumindeks (ordreutvikling i faste priser).

I perspektivperioden blir vi på nytt nødt til å vurdere Finansdepartementets og Handelsdepartementets ønsker om en korttidsstatistikk for realisert og planlagt eksport (eksportunderspørring).

Ønskemål om ny statistikk ellers ved 5. ktr.

Forskningsavdelingen i SSB har gjennom flere år satt fram ønsker om

- statistikk over beholdning av fast realkapital
- statistikk over driftsmidlers brukstid
- statistikk over produksjonskapasiteten i industrien

Kontoret må, innenfor nåværende ressurser, søke å tilfredsstille disse ønskemålene så langt som mulig i perspektivperioden.

8.4. Underavdeling for finans- og inntektsstatistikk

Generelt

Det er stort behov for videre utbygging av flere statistikk-områder innen underavdelingen.

Pågangen etter mer aktuell, hyppigere og bedre inntektsstatistikk og statistikk over offentlige finanser øker. Stor aktivitetsvekst på obligasjons- og pengemarkedet og økning i finanstransaksjoner med utlandet fører også til krav om utbygging av deler av kredittmarkedstatistikken.

Den planlagte utbygging av nasjonalregnskapet med årlig inntekts- og kapitalregnskap krever at underavdelingen tidlig i perspektivperioden lager avstemt og aktuell regnskapsstatistikk for offentlige og finansielle sektorer.

Offentlige finanser

Av hensyn til arbeidet med inntekts- og kapitalregnskapet ved underavdelingen for nasjonalregnskap må det satses på forbedringer/utbygginger på følgende områder:

- Avstemming mellom stats- og kommuneforvaltningens årsoppgaver for inntekter/utgifter og endringer i finansielle balanser
- Mer aktuell og fullstendig avstemt statistikk for stats- og kommuneforetak
- Foreløpige, avstemte finansielle sektorbalanser i pålydende og markedsverdi for året t i april år t+1 og i tilknytning til dette nye metoder for beregning av transaksjonstall
- Avstemte aksje- og rentematriser beregnet i tilknytning til de finansielle sektorbalanser

Ved utarbeiding av kvartalsvis nasjonalregnskap er data for offentlig forvaltning nå basert på anslag. Dette er ikke tilfredsstillende. Norges Bank har også tatt opp behovet for kvartalsregnskapsstatistikk for offentlig sektor som et nødvendig grunnlag for mange av de makroøkonomiske vurderinger som vil bli foretatt av konjunkturforløpet. Utbyggingen av kvartalsstatistikken vil bestå av følgende delområder:

- statsforvaltningens utgifter og inntekter
- finansielle balanser for statsforvaltningen
- kommuneforvaltningens utgifter og inntekter
- finansielle balanser for kommuneforvaltningen

Kredittmarkedstatistikk

Bankstatistikken er under omlegging og tilsvarende omlegginger bør i løpet av perspektivperioden gjennomføres for andre finansinstitusjoner og forsikring. Ved disse omlegginger er siktemålet en effektivisering av statistikken og en tilpassing til nye behov, men ikke en total utbygging.

Videre er det behov for ny kredittmarkedstatistikk for aksjefond og for tjenesteyting i tilknytning til bank- og forsikringsvirksomhet.

Internasjonalt er det stor etterspørsel etter statistikk over direkte investeringer i utlandet. I samarbeid med Norges Bank bør 3. kontor utarbeide en fullstendig statistikk over utlandets direkte investeringer i Norge og Norges direkte investeringer i utlandet.

Inntektsstatistikk

Omleggingen av skattestatistikken vil være fullført i løpet av 1986. Da vil tida være inne til videre utbygging. Utbygging vil kunne skje på to forskjellige måter: Datafilen vi får fra Skattedirektoratet (Likningsregisteret) vil i perioden forhåpentlig bli utvidd til å omfatte en del flere og mer interessante kjennemerker, f.eks. brutto inntekt, ulike fradragsposter o.l. Utviklingen henger sammen med hvilke nye EDB-løsninger som velges i Likningsetaten, når utbygging finner sted, og i hvor stor grad SSBs ønsker blir tatt hensyn til. Skattestatistikken vil også kunne bli utbygd ved at filen koples mot andre datakilder. I denne sammenheng vil oppbyggingen av DIPS være sentral, men koplinger for å få familiesammensetning, utdanning etc. bør i alle fall finne sted. Skattestatistikken for etterskottspliktige er også inne i en omleggingsfase som vil være gjennomført i 1986. Den videre utvikling vil være avhengig av utvikling i andre administrative registre. Sentrale registre som Momsregisteret, Likningsregisteret for etterskottspliktige og Bedrifts- og foretaksregisteret har i dag forskjellige definisjoner av enhetene på registrene. Det gjør at koplingsmulighetene blir dårlige. Spørsmålene om enhet og koplingsnøkkel vil være viktige arbeidsoppgaver i arbeidsperioden dersom denne statistikken skal kunne utvikles videre.

Inntekts- og formuesstatistikken for personer og husholdninger har gjennomgått omfattende endringer og forbedringer siden 1979-undersøkelsen. Likevel har den fortsatt svakheter som vi må arbeide videre med i perioden. Opplysninger om arbeidstid bør inn. Trolig er det nødvendig med et intervju for å få tak i alle data vi er interessert i, men noe kan også hentes fra et eventuelt forbedret A/A-register. Inntekt av egen bolig er et annet emne som vi må arbeide med. Også her er det mest nærliggende å ty til intervju. Flere andre variable er det bare mulig å kartlegge ved hjelp av intervju, f.eks. ekstrafor-

deler, visse skattefrie inntekter, sosialpenger, gaver, svarte inntekter, sammensetningen av gjeld og formue etc. Vi bør derfor i løpet av perioden vurdere om ikke en egen intervjuundersøkelse bør bli en permanent del av Inntekts- og formuesundersøkelsen.

Inntekts- og formuesundersøkelsen for etterskottspflichtige skattytere gir oss primært et godt datagrunnlag for å lage statistikk over skattyternes skattbare inntekter og formue, iliknede skatter, og skattemessige disposisjoner som avskrivninger og fondsavsetninger. Finansdepartementet har vist stor interesse for denne undersøkelsen. Den brukes også av bl.a. nasjonalregnskapet for å supplere regnskapsstatistikk fra andre kontorer. Det er et stort og voksende behov for regnskapsstatistikk som dekker alle næringer. Særlig ser vi dette behovet etter at nasjonalregnskapets inntekts- og kapitalregnskap er kommet i løpende drift, og vi har fått makroøkonomiske modeller som setter søkelyset på inntekts- og kapitalstrømmer (MINK, FINMOD, KRØSUS). I perspektivperioden må vi vurdere hvilken rolle inntekts- og formuesundersøkelsen for etterskottspflichtige skal ha i denne sammenheng, bl.a. om regnskapsdata skal innhentes, undersøkelsens omfang, hvordan prosjektet skal koordineres med 3., 5. og 14. kontors regnskapsstatistikk og med regnskapsmateriale i Norges Bank.

I samband med 3. kontors arbeid med å lage avstemt regnskapsstatistikk for offentlige og finansielle sektorer er det sterkt ønskelig at inntekts- og formuesundersøkelsen med integrert regnskapsdel for etterskottspflichtige blir årlig. Foreløpig må vi imidlertid anta at en slik undersøkelse med denne hyppighet sitter langt inne. Årlige undersøkelser som skal gi utsagnskraftige resultater, krever trolig større utvalg enn likningsmyndighetene som oppgavegivere vil godta. En EDB-løsning i likningsetaten med flere eller kanskje alle opplysninger fra selvangivelsen på EDB-lesbart medium, vil selvfølgelig kunne bringe saken i en annen stilling.

Av mulige nye prosjekter innenfor inntektsstatistikken bør vi ha følgende under vurdering i perspektivperioden:

Private pensjonsordninger. Dette er et relativt lite ressurskrevende prosjekt som vil gi et viktig supplement til den generelle inntektsstatistikken.

Skatteprognoser for kommunene. Det er stor etterspørsel etter slike prognoser, og private firmaer er i dag inne i dette markedet. SSB bør kunne greie å lage et bedre opplegg her fordi SSB har langt større datamateriale å bygge på enn andre, og har en ekspertise på bygging av prognosemodeller. Det viktigste datamaterialet til en prognosemodell vil kunne hentes på 13. kontor. Utviklingen av modellen må imidlertid skje i samarbeid mellom økonomisk analysegruppe og 13. kontor. Driften av modellen som vil kunne legges til 13. kontor, vil kunne bli relativt ressurskrevende dersom det legges opp til utstrakt kontakt med brukerne (kommunene). Prosjektet vil trolig kunne bli selvfinansierende.

Prognosemodeller for typehusholdninger. Dette er også et område der vi har registrert behov. De samme kommentarene som ble gjort over, gjelder også her.

Lønnsstatistikk

Den offisielle lønnsstatistikken må sies å være rimelig bra utbygd. Fra et analytisk synspunkt er det nok rom for forbedringer. Likevel står det fast at produktene egner seg godt for de ulike organisasjoner (forhandlere). Det må være det viktigste. Uten press fra organisasjonshold er det neppe grunn til å se på lønnsstatistikken som kandidat for stor utbygging i de nærmeste årene.

Av ny statistikk som det er viktig å komme i gang med må i første rekke nevnes lønnsstatistikk for ansatte i oljevirksomhet. Videre må vi fullføre årslønnsberegninger for grupper som ennå ikke er dekket (sjøfart, losse- og lastearbeidere, hotell- og restaurantdrift). Av hittil udekte prosjekter ønsket av Det tekniske beregningsutvalg er statistikk over ekstrasfordeler (fringe benefits). Det samme utvalg ba også om regelmessige analyser av forklaringsfaktorer for størrelsen av lønn og inntekt. Selv om vi er kommet i gang med sistnevnte prosjekt, står mye igjen.

8.5. Gruppe for metoder

Grappa arbeider innenfor disse fire hovedprosjektene:

1. Kombinasjon av utvalg og registre
2. Metodeproblemer knyttet til utvalgsundersøkelser
3. Kvalitetskontrollundersøkelser
4. Metoder for analyse og presentasjon av data

Nærmere om de enkelte hovedprosjektene

1. Kombinasjon av utvalg og registre

Til nå har grappa arbeidd med to prosjekter innen dette feltet

- kombinasjon av AKU og A/A-registeret
- bruk av tilleggsundersøkelser til produksjon av "folketellingsliknende" statistikk

I første halvår 1986 vil resultatene fra disse prosjektene bli lagt fram. Grappa må arbeide videre på disse områdene både i 1986 og 1987. Dersom folke- og bolig tellingen i 1990 blir en registertelling i langt større grad enn før, er det gitt at metoden som rommes av dette hovedprosjektet blir helt sentral og at det derfor må arbeides mye med den også etter 1987.

Etter hvert som utredningsarbeidet i samband med personstatistikken avsluttes, må grappa ta for seg de samme problemene innen økonomisk statistikk.

2. Metodeproblemer knyttet til utvalgsundersøkelser

Trekking av "vanlige" utvalg er nå i høy grad automatisert. Det dukker imidlertid stadig opp spesielle situasjoner der Grappa må gå inn med rådgivning. Dessuten bør det arbeides med justering av den generelle utvalgsplan.

Vi er inne i en utvikling der arbeidet med utvalgsopplegg blir mer krevende og komplisert. Det skyldes økt bruk av panelundersøkelser og tilleggsundersøkelser og utvidd bruk av spesialregistre og stratifisering. Kvaliteten av statistikken fra utvalgsundersøkelser er helt avhengig av det metodiske opplegg av utvalgene. Når det

gjelder problemer knyttet til trekking av økonomiske enheter (bedrifter o.l.), vil noen av dem bli utredet under kopling av registre og utvalg innen den økonomiske statistikken.

Gruppas arbeid med å spre kjennskap til planlegging og analyse av utvalgsundersøkelser innen hele Fagavdelingen gjennom kurs i Byråskolens regi, må fortsette.

3. Kvalitetskontrollundersøkelser

Til nå har Gruppen planlagt og gjennomført tre kvalitetskontrollundersøkelser. Arbeidet med slike undersøkelser krever mye innsats av en type som likner atskillig på arbeidet ved et fagkontor. Det kan derfor være grunn til å legge planlegging og gjennomføring av kontrollundersøkelsen i tilknytning til folke- og bolig telling 1990 til Folketellingskontoret. Gruppe for metoder må imidlertid selvsagt stå til disposisjon for konsultativ virksomhet.

4. Metoder for analyse og presentasjon av data

Gjennom de siste årene har Gruppen lagt ned mye arbeid i å sette seg inn i de metoder som er utviklet i forbindelse med analyse av kategoriske variable. Kjennskapet til disse er forsøkt spredt i SSB gjennom arbeidsnotater, kurs og samarbeidsprosjekter.

I løpet av de senere år er det utviklet nye teknikker for analyse av gjentatte undersøkelser og/eller data som beskriver personers utvikling over tid. Innen Fagavdelingen øker behovet for å foreta slike analyser. Så snart ressurs situasjonen tillater, bør Gruppen sette i gang utredningsprosjekt innen dette feltet. Samtidig er det dessuten naturlig å utrede nye metoder innen tidsserieanalyser. Disse metoder har allerede vist seg nyttige i forbindelse med estimering i AKU. Dessuten er det også grunn til å vurdere metoder for sesongkorrigering som en del av tidsserieanalysen.

Prioriterte arbeidsoppgaver ved Gruppen i perspektivperioden

Det mer eller mindre løpende konsultasjonsarbeid overfor Fagavdelingen må selvfølgelig gå sin gang. Det samme gjelder samarbeidsprosjekter både med Fag- og Forskningsavdeling, som må sies å være en naturlig del av Gruppas virksomhet. Etter det som er sagt foran, bør utredningsarbeidet i de kommende årene konsentreres om hovedprosjekt 1 Kombinasjon av utvalg og registre og hovedprosjekt 4 Metoder for

analyse og presentasjon av data. Under sistnevnte prosjekt er det spesielt metoder for longitudinelle analyser, inklusive tidsrekkeanalyser som må ofres oppmerksomhet.

9. Landbruksstatistikk

I samband med planleggingen av en ny fullstendig landbruks-telling i 1989 vil det i løpet av 1986 bli laget skisse til plan for framtidig totalopplegg for landbruksstatistikken. Denne skissen vil bli drøftet med de rådgivende utvalgene for jordbruks- og skogbruksstatistikkene.

I dag tenker vi oss at sentrale elementer i dette totalopplegget vil være:

- De tiårilige, fullstendige tellingene skal ha vesentlig mindre omfang enn den sist gjennomførte telling (i 1979)
- Reduksjonen i datainnholdet i den fullstendige telling vil muligens øke behovet for årlig statistikk på grunnlag av administrative data og utvalgstelling
- Over kommende tiårsperiode må ressursinnsatsen på landbruksstatistikken reduseres i forhold til brukte ressurser i siste tiårsperiode

10. Forslag til prioriteringer ved Fagavdelingen

Drøftingene med kontorlederne og underdirektørene i samband med perspektivprogrammet har ikke uventet vist at det fortsatt blir en svært viktig oppgave å holde ved like det aller meste av det statistikkssystemet vi allerede har.

Like klart er det imidlertid at det på mange områder også er store behov for å komme videre med utbygginger og ny statistikk. Dette arbeidet vil kreve ressurser. Ressurstilgangen kan komme på flere måter:

1. Rasjonalisering av driften (SSB sett under ett), og uten at vi må gi fra oss så mange stillinger som rasjonaliseringen frigjør. En omstrukturering av stillingsnivået fra lavere til høyere nivå hører også med her.
2. Omprioriteringer innenfor en gitt ressursramme
3. Nye stillinger over budsjettet (på hvitt eller rosa ark)
4. Ekstern finansiering med bruk av oppdragshjemler

Alle alternativene må i løpet av perioden søkes utnyttet. Trass i at vi i dag synes å ha lite å legge i vektskåla i samband med alternativ 2, må vi likevel kontinuerlig vurdere hva vi kan gjøre for å eliminere/reducere statistikk som har høye kostnader/liten avkastning for å frigjøre ressurser til mer nødvendige behov.

Skal vi få en utbygging som monner, må nok ressursene komme fra alternativene 3 og 4. I samband med sistnevnte alternativ blir vi stilt overfor spørsmålet om i hvor stor grad "markedet" skal få bestemme prioriteringen av statistikkens omfang og utvikling. Ekstern finansiering av et nytt prosjekt gjelder vanligvis i en kortere eller lengre startfase. Deretter blir det gjerne krevd av oss at vi må rydde plass for det innenfor ordinære rammer. Generelt vil vår vurdering måtte avhenge av tyngden i det eksterne presset, i noen utstrekning av hvem som presser og hvor høyt SSB selv prioriterer det området som er satt under press (hvor viktig utbyggingen er for eksempelvis nasjonalregnskapet). Mulige kompensasjonshensyn i samband med bortfall av stillinger ved kontor 62 (nedtrapping av arbeidet for Tolldirektoratet) kan føre til at vi i slike sammenhenger følger en noe mer liberal linje enn hva vi ellers ville ha gjort (jf. det som er sagt foran om mulig utbygging av administrasjons- og kulturstatistikk). Dette momentet vil imidlertid neppe få stor betydning i denne perspektivperioden i og med at de 10-årige tellingene (landbruks-, folke- og boligstilling) må forutsettes å suge opp eventuell ledig arbeidskraft ved kontor 62 i slutten av 1980-årene.

De mange stillingskravene som knytter seg til utbyggingsbehovene gjør at vi må følge en stram prioritering. I det følgende er det delt inn i tre prioritetsgrupper. Tellingene og den løpende landbruksstatistikken er i denne omgang holdt utenfor. Etter det som er sagt foran, regner vi imidlertid med at disse prosjektene vil kreve mindre ressurser enn før, uten at vi kan tallfeste reduksjonen for nærmere utredninger ligger på bordet og vedtak er fattet.

Viktigst er naturligvis å fastlegge hva som bør komme i prioritetsgruppe 1.

Den senere tids intense samfunnsdebatt om forholdene innen helse-, sosial- og trygdesektoren gjør at en betydelig bedre statistisk belysning av disse problemene nødvendigvis må komme høyt. Spesielt helse- og trygdestatistikkene bør få flere ressurser enn nå. Tallfestingen av disse ressursbehovene er bare anslag. Notatet til Sosialdepartementet i slutten av dette året vi gi bedre holdepunkter for ressursvurderingene.

Selv om vi med eksisterende ressurser vil gjøre hva vi kan for å forbedre arbeidsmarkedsstatistikken, er det på det rene at det trengs betydelig mer for å få den i en stand som myndigheter og planleggingsorganer kan være tjent med. Uvissheten omkring ressursdeknin-gen kan ikke hindre oss i at vi i perspektivprogrammet gir dette statistikkområdet høyeste prioritet.

Delvis med ekstern finansiering har vi de siste årene arbeidd mye med å gjøre regionalstatistikken bedre. Fullføringen av den regio-nalstatistiske databasen må ha prioritet foran mange andre prosjekter. Den samfunnsmessige avkastningen av dette prosjektet vil være stor fordi manglende tilrettelegging av nødvendig datamateriale betyr en stor belastning for både sentrale og lokale planleggere i dag.

Gruppe for planlegging og analyse har gjennom flere år gjort mye bra arbeid både for SSB og eksterne oppdragsgivere. Virksomheten ved Gruppa hemmes imidlertid av at det er få faste stillinger i forhold til de prosjektene som det er ønskelig at den tar seg av. Mange av arbeidsoppgavene er det rimelig at SSB finansierer over eget budsjett. Det gjelder for eksempel metodisk arbeid. Også arbeid som på sikt skal finansieres eksternt trenger et visst grunnlagsarbeid, ikke minst kompetanseoppbygging, før finansiering oppnås. Dette arbeidet er det vanskelig å gjennomføre med det tallet på internt finansierte stillinger (4) som Gruppa har i dag. Tanken om å legge redaksjonen av Sosialt utsyn til Gruppa styrker også behovet for utvi-delse.

Gruppe for metoder består av fire personer, lederen medregnet. Etterspørselen etter tjenester fra Gruppa har vært og er større enn kapasiteten. Dette tilsier at vi bygger ut ressursene knyttet til statistiske metoder i SSB, og at dette bør være en prioritert oppgave.

I løpet av perioden bør vi overveie å organisere arbeidet innen Gruppa i tre hovedområder:

- I Kombinasjon av utvalg og registre
- II Metodeproblemer knyttet til utvalgsundersøkelser.
Kvalitetskontrollundersøkelser
- III Metoder for analyse og presentasjon av data

Hvert hovedområde bør ledes av en forsker og bestå av to per-soner. I tillegg kommer lederen. Gruppene bør være stabile over tid slik at det blir mulig å bygge opp solid kompetanse innen hvert hoved-område.

Mye av arbeidet innen et hovedområde vil dreie seg om å løse oppgaver for bestemte kontor, f.eks. planlegging og estimering i forbindelse med utvalgsundersøkelser. Noe utredningsarbeid er ofte nødvendig i denne sammenheng. Ved mer omfattende utredninger kan en danne prosjektgrupper med om nødvendig deltakere fra bl.a. alle hovedområdene i Gruppen.

Etter dette bør vi ha som mål at Gruppe for metoder innen 1990 teller sju personer. Det vil ikke være mangel på arbeidsoppdrag for en utvidd gruppe som dessuten vil få større muligheter enn nå til å utvikle et miljø og derigjennom trolig lette rekrutteringen.

Olje- og energistatistikken trenger snarlig en viss utbygging, og en liten ressursøkning er nødvendig.

Blant de høyprioriterte prosjekter er også tatt med strukturstatistikk/økonomisk statistikk for reiselivsnæringen og statistikk over reparasjoner/vedlikehold av bygninger. Dette er gjort fordi ekstern finansiering de første årene allerede ser ut til å være innen rekkevidde, fordi dette er prosjekter som vil bli lagt til Kongsvinger (det sistnevnte med ikke-akademisk arbeidskraft) og fordi nasjonalregnskapet har betydelig interesser i gjennomføringen.

Alt i alt er det arbeidsområder ved Underavdeling for befolkningsstatistikk og Underavdeling for leveårsstatistikk som etter dette forslaget står for det meste i prioritetsgruppe 1. Det er gjort på bakgrunn av at behovene som sorterer under disse underavdelingene synes mest akutte og også fordi arbeidsområdene ved de to andre underavdelingene har hatt en bra utbygging de seneste årene.

Begrunnelsen for plasseringen i prioritetsgruppe 2 og 3 finner jeg det ikke nødvendig å gå nærmere inn på her. Den følger i det store og hele av det som er sagt i tilknytning til prosjektene under de enkelte underavdelingene.

Prioritet 1 som omfatter disse arbeidsområdene med i alt 28-30 nye stillinger:

Helse-, sosial- og trygdestatistikk.....	4-6 stillinger (Oslo)		
Arbeidsmarkedstatistikk	13 stillinger (O + K)		
Regionalstatistikk	2	"	K
Levekårsstatistikk (Gruppe for planlegging og analyse)	3	"	O
Metodearbeid (Gruppe for metoder)	3	"	O
Olje- og energistatistikk	1	"	O
Strukturstatistikk/økonomisk statistikk for reiselivsnæringen	1	"	K
Statistikk over reparasjoner/vedlikehold av bygninger	1	"	K

Prioritet 2 som omfatter disse arbeidsområdene med i alt

9 nye stillinger:

Statistikk over personlige og ikke-personlige skattytere	2 stillinger		K
Kredittmarkedstatistikk	1	"	O
Utviklingsarbeid i forbindelse med data-innsamling/kontaktarbeid med intervjuede	2	"	O
Kvartalsstatistikk tjenesteytende næringer	1	"	K
Nye byggekostnadsindekser/strukturundersøkelser	1	"	K
Økonomisk statistikk samferdselsnæringene	1	"	K
Kommunaløkonomi, skatteregnskap	1	"	O

Prioritet 3 som omfatter disse arbeidsområdene med i alt 5 nye stillinger

Befolkningsstatistikk	1 stilling		K
Lønnsstatistikk	1	"	O
Utdanningsstatistikk	1	"	K
Rettsstatistikk	1	"	O
Videre utbygging korttidsstatistikkene			
5. kontor	1	"	O

Sammen drag av stillingsbehovene knyttet til de ønskelige utbyggingene:

Fagavdelingen i alt: 42-44 stillinger, anslagsvis 25-27 i Oslo
og 17 i Kongsvinger

Prioritet 1: 28-30 stillinger, anslagsvis 18-20 i O og
10 i K

Prioritet 2: 9 stillinger, 4 i O og 5 i K

Prioritet 3: 5 stillinger, 3 i O og 2 i K

Av de 17 stillingene i Kongsvinger gjelder anslagsvis 12 ikke-
akademikere.

I tillegg vil komme økte ressursbehov ved andre avdelinger, i
første rekke ved Produksjonsavdelingen.